

Ilmasto- skeptikkojen seirenilaulut

Kriisin läheisyys voidaan aavistaa tarkkailemalla filosofien ja poliitikkojen toimintaa. Filosofin kriisitietoisuus ilmenee usein perusteisiin palaamisen retoriikkana ja selviöistä muistuttamisena. Poliitikolle on kriisin hetkellä tyyppillistä joko yhteiseen hyvään vetoaminen tai sodan julistaminen. Näin ounastellen keskustelu ilmastotutkimuksen tilasta on kiistatta kriisissä.

Teoreettisen filosofian professori Mikko Yrjönsuuri osallistui joulun alla ilmastonmuutoksen ympärillä käytävään tiedekeskusteluun *Hel-singin Sanomien* mielipidepalstalla. Lukijoille tarjoihtiin tieteenfilosofian tiivistetty oppimäärä, koska ”yhteiskunnassamme ei näytetä olevan lainkaan perillä siitä, mitä tieteessä todella tapahtuu”. Filosofit lateli itsensänselvyyksiä vakuuttavaan sävyyn: ”tiede saa selville asioita”, ”tiede edistyy” ja ”tieteessä auktoriteettina on keskustelu”. Ilmastotutkimuskeskustelu on Yrjönsuuren mukaan harhateillä, sillä koko tieteenala, jopa tiede instituutiona, on kyseenalais-

tettu yksittäisiin väärinkäytöksiin vedoten.

Yrjönsuuri onnistuu tunnus-tamisen ja kieltämisen kaksoisliik-keessä: tieteen ”keskeisiin faktoihin” vetoaminen paljastaa keskustelun kriisiytymisen, mutta osoittaa samalla kriisin näennäisyyden. Ilmas-toskeptisismi näyttätyy yleisemmän tiedeskeptisismiin ja asiantuntija-antipatian erityistapauksena, joka ei järin kiireellisesti uhkaa tolkkullisen ihmisen maailmavarmuutta.

Britannian energia- ja ympäristö-ministeri Ed Miliband maalasi tam-mikuudessa puheenvuorossaan kovin toisenlaisen kuvan kriisin vaaroista. *The Observerille* antamassaan haas-tattelussa Miliband varoitti ilmas-toskeptikkojen ”seirenilauluista” ja kuulutti taistelun alkaneeksi. Lehti otsikoi jutun tyhjentävästi: ”Ed Mi-liband julistaa sodan ilmastonmuu-tosskeptikkoja vastaan.” Ministeri perusteli sotaansa skeptikkojen pu-heiden ”perustavanlaatuisella vaar-allisuudella” ja löi pöytään valtti-korteista vahvimman: ”Tiedämme elämästä vain sen, että meidän tulisi noudattaa varovaisuusperiaa-tetta.” Elämän puolesta, skeptikkoja vastaan!

Miliband ei tosin kerro, millaisin

asein sotaa pitäisi käydä. Valistuksen kirkas säilä on ruostunut, eikä vapaa maailma suvaitse sensuuriakaan. Propaganda on petollista ja ennalta ehkäisevä isku auttamatta myöhässä. Miten siis johdattaa joukot kiistat-tomaan voittoon? Ministerin reto-riikkaan viehtynyt voisi ehdottaa turvautumista viekkaan Odysseuksen arsenaaliin: tukkikaamme korvamme vahalla! Tämä informaationsodan-käynnin vanhin innovaatio lannis-tanee myös modernit seirenit. Kun kansa on kieltäytynyt kuuntelemasta, voivat harvat ja valitut köyttää it-sensä tieteen tukevaan mastoon ja nauttia sahakielis skeptikkojen luri-tuksista mieli lujana.

Nancy kansanvallasta

Professori Danielle Cohen-Levinas johtaa Sorbonnessa nykyajan estetiikan, musiikin ja filosofian keskusta. Tammikuiseen *Revue des Deux Mondes*'iin sisältyy hänen toimittamansa teemakooste kurantista, kivulloisesta mutta kenties välttämättömästä, eikä kaikin osin surkuteltavasta suunnistautu-

mattomuudesta. Disorientaatio-spesiaalinsa osana hän haastattelee Strasbourgin yliopiston filosofian-professoria Jean-Luc Nancya: miten voi ajatella maailmaa, jos ei enää voi suurten vallankumouksellisten vapautumislupausten kariuduttua uskoa taisteluun kohentuvan oikeudenmukaisuuden puolesta? Nancy vastaa, että ongelmana on väärin ajateltu emansipaatio. Kun mielletään ensin riippuvainen, ulkoa ohjautunut, lapsenomainen tai vieraantunut lähtötila, josta sitten siirrytään täyteen itseyyteen, kokonaiseen henkilöyteen, täysimääräiseen omalakisuuuteen ja lopullisesti aikuistuneeseen tiedostamiseen, mielletään liikaa. Perimmäisestä alistuneisuudesta ei siirry mikään eikä kukaan äärimmäiseen riippumattomuuteen: ”Autonomiaa edeltää ja saattelee peruuttamaton heteronomia, joka vieläpä antaa autonomialle sen olemisen oikeutuksen [...]. Olemme itse itsellemme heterogeenisiä ja heteronomiaa.”

Nancy korostaa, ettei hän ole vierasvoittoisuuden vääjäämättömyyksiin kumoamassa Marxin vieraantumisteoriaa tai vastustamassa demokratiaa tai veljeyttä. Ranskan vallankumouksen ideaaleja ei vain pidä esittää kaukaisiksi maaleiksi, joihin ihminen joskus itsensä saavuttuaan entää tai yltyä. Ideoita on vastustettava siinä missä tyrannejakin, nyt ja tässä. Suuntimat ovat hukassa Nancyinkin mielestä, mutta hän varoittaa uskomasta siihen, että orientoituminen olisi muka ollut joskus selvää, ilmeistä ja valmista. Hän muistuttaa, että suunnistautumisesta ensimmäisenä filosofisesti puhunut Kant, joka sentään oli vakuuttunut kehityksestä ikuiseen rauhaan ja muihin hyvyksiin, puhui kehittymisen hauraudesta. Eikä Marxkaan haihatellut sorrosta vapautumisen helpoudesta. Rimbaud'n *nul orietur* voi olla hyväksi näissä väänöissä, hän tokaisee.

Cohen-Levinas onnistuu kuitenkin hännäämään Nancyin puhumaan politiikan käsitteen muutoksesta. Ennen oli kaksi vaihtoehtoa: politiikka oli joko totaliteetin yhteinen olemassaolokysymys tai

silkkoja valtasiirtoja. Sitten moderni demokratia uskoi, että kansansuvereniteetti lakkauttaa vanhan alistavan politiikan, mutta se itse tuli absolutisoineeksi suvereniteetin joksikin olennaisesti ei-poliittiseksi: ”Demokraattisen politiikan tulisi havahtua siihen, että merkitys [eli Nancyin mielikäsite *sens*, jota hän sanoo käyttävänsä ”kaikesta huolimatta”,] on avoin ja altis kaikille, mutta että demokraattinen politiikka ei merkitystä tee eikä omaksu. Poliitiikka on epäilyksettä näennäisesti pidätellympää, mutta todellisuudessa sen tehtävä on valtava, totta puhuen uskomaton, kaikilta radoilta ulos ampaiseva: varmentaa sellaisen olemassaolon mahdollisuus, jonka merkitystä sillä ei ole, jota se ei anna eikä voikaan antaa.”

Nancyin mukaan demokratiaa uhkaa kulutusyhteiskunnaksi kutsutun muodosteen totalitaristinen keskivertovalta ja kaiken samanarvoistuminen. Yhtä uhkaavia ovat reaktiot tätä vastaan fasismin, fanatismien sun muitten fanfaarimaisten ismien muodossa. ”Ja tämä ilmiö – meillä nykyään populismi, muualla uskonnolliseksi tai kansalliseksi tekeytyvä fanaattisuus – nojaa samanaikaiseen vaurauden jakaantumiseen, kun kaikissa suhteissa köyhät, elinkeinoiltaan ja elämisen merkityksen etsimisen välineiltään köyhät jätetään kadunvarsiin.” Uudesti ajatellun politiikan olisi Nancyin mukaan avattava pääsy merkitykseen tuota pääsyä itse itselleen omimatta.

”Olemme pitkään samastaneet politiikan *polis*-ihmisen elämään, jossa pidetään loitolla muukalaiset, orjat ja barbaarit. Mutta olemme tätä nykyä aivan toisenlaisessa tilassa, joka ei enää ole tässä mielessä *polis*, ja joka sitä paitsi ei enää ole *polis*-perustainen kansalaisuskonto (ve-toamassa kaupunkivaltion jumaliin tai kaupunkiin itseensä jumalaisena, kuten Roomassa). Tässä tilassa ’politiikka’ täytyy määritellä uudelleen ja jollakin lailla asemoida uudelleen suhteissaan muihin elämänpiireihin [kuten ’taiteeseen’, ’ajatteluun’, ’kohtaamisiin’, aivan yksinkertaisesti ’elämään’], joille sen tulee taata itenäisyys ja pääseväisyys.”

Cohen-Levinas ehdottaa, että demokratia on pohjimmiltaan toisen ihmisen toiseuteen kiinnittyvää etiikkaa. Tämä kelpaa Nancylle, kunhan puhutaan toisista eikä Toisesta: ”Toista ei takuulla ole olemasakaan kuin toisten houkutusten moninaisuudessa. Samaan tapaan kuin oleminen ei ’ole’ mitään – ei kerrassaan mitään – muuta kuin monikollisten olemassaoloa.” Haastattelun lopuksi Nancy jää ja jättää pohtimaan sitä, tarvitsisiko kansanvalta sittenkin omanlaisensa patsaan tai monumentin. Onhan nancy-laisittain niin, että politiikka ei saa mitään valmiiksi sillä tavoin kuin taide, ajattelu, rakkaus tai ystävyyss täydellistävät ja täyttävät. ”Uusi monumentaalisuus” vain olisi jotain muuta kuin tasavaltaisuusjumalattaria, hautamuistomerkkejä tai kei-notekoisia saaria: ”Tasavaltainen demokratia sai Beethovenin ja Hugon, moderni demokratia sai Beatlesin ja Kerouacin, Berion ja Rothkon. Me tulemme perästä, me haeskellemme...”

Schleiermacher rakkaudesta

Northwestern-yliopiston uskontohistorian professori Christine Helmer kantaa kortensa kekoon uusimman *Teorian* (XXIX, 2/09) lemmenpaketissa. Hän aloittaa artikkelinsa Calvinin näemyksellä tiedon järjestyksessä (*ordo cognoscendi*) pitäytyvän teologian ytimeistä: viisaus on kokemuksellista tietoa – *notitia* tai *cognitiota* – Jumalasta ja ihmisestä. Jumaläkäsityksen ja -tiedostuksen muutokset muuntavat käsitystä itsestä ja itsetiedostusta. Ja suhde itsen määrittäyty suhteissa toisiin. Mutta mitä tarkoittaa se, että ”Jumala on rakkaus” (1. Joh. 4:16)? Että ”Jumala on rakastanut maailmaa niin paljon” (Joh. 3:16)? Että ”[N]iin kuin minä [, Jeesus,] olen rakastanut teitä, rakastakaa tekin toinen toisianne” (Joh. 13:34)?

Helmer tarkentaa katseen kaikenkattavuuden ja poissulkevyyden

väliseen jännitteeseen uustestamentillisessä rakkaudessa. Hän kutsuu hätiin liberaaliprotestanttisen teologian ja hermeneutiikan kolossin. Friedrich Schleiermacher (1768–1834) saarnasi 1830 Berliinin kolminaisuuden kirkossa Jumalan vihasta. Tai paremminkin siitä, ettei Jumalan vihassa ole mitään opettettavaa. Jumala on schleiermacherilaisittain viisauden ja rakkauden vastavuoroisuutta. Tiedostava minä hahmottaa koko kristinuskon suuren tarinan itsेतiedostuksen vaiheina: ”Kun lopulta saavutetaan rakkauden ontologinen huipentuma, tajutaan, että se on ollut alun pitäen lunastuksen määräävänä vaikuttimena.” Vain rakkaus koskettaa niin, että vapahtuu. Schleiermacherin jäljiltä kupru yleisen ja yksittäisen välillä siliää: hän näki Kristuksen välittävän jumalaista rakkautta henkilöiden välisissä suhteissa, ja hän näki viisauden jälleen edustavan ylyksilöllistä kokonaisuuden tai kaikkeuden näköalaa. Rakkaus ja viisaus partikulaaristavat ja universaalistavat toisiaan ja suojaavat toisiaan kääntymästä vastakodhikseen.

Kun zarathustralaisuus vainolle lähti

Kielin yliopiston tutkija Ursula Weber kertoo uusimmassa *Iranica Antiquassa* (Vol. XLIV, 2009) Bahram II:sta. Tämä Persiassa 276–293 hallinnut ”šaahien šaahi” tai kuningasten kuningas peri isältään Bahram I:ltä sisä- ja ulkopoliittisten ongelmien vaikean maan. Niin sanottu Sassanidien imperiumi oli suuri: Välimereltä Mustallemerelle, Kaksoisvirroilta Indukselle, Kaspianmereltä Persianlahdelle, Täskentista nykyisiin Arabiemiraatteihin. Mutta Rooma tuotti tuskaa lännessä ja kapinallinen prinssi Hormedz omien rajojen sisällä. Weberin kuvauksessa Bahram II etsi ahdingossa tukea uskontopoliittisesta ryhtiliikkeestä.

Ardašir I:n 224 perustama ”Uusi Persian valtakunta” oli suvainnut

monia eri uskontoja. Sen alueella eli juutalaisia, buddhalaisia, hindulaisia, mandealaisia, jainalaisia, manikealaisia ja kristittyjä. Bahram II vahvisti kuitenkin valtiouuskonto zoroastrianismin asemaa muita tunnustussuuntia ja maailmankatsomuksia polkemalla. Hän korotti pappi Kerdīrin ylimpään aatelistoon ja koko kuningaskunnan tuomariksi. Weberin mukaan on aiheellista puhua kristittyjen vainoamisesta. Sen siemenet kylvettiin jo Bahram I:n aikana. Isä-Bahram oli perustanut 271 Gundishapurin akatemian, jota on pidetty kreikkalaisen tieteen ja filosofian yhtenä turvapaikkana myöhäisantiikissa ja varhaiskeskiajalla. Platonin ja Hippokrateen oppien ei katsottu, sen enempiä kuin intialaisen viisaudenkaan, uhkaavan profeetta Zarathustran opetuksia tai valtion etua. Kristillisyyden sijaan oli pahasta, minkä sai tuta myös marttyyrikuoleman kuollut Qandīdā, Bahram II:n kristitty jalkavaimo.

Häppäilyn myönteisyys

Washingtonin yliopiston historian tutkija Zinon Papakonstantinou ruotii *L'antiquité Classique* uusimmassa niteessä (LXXXVIII, 2009) homeerisen ajan viinikulttuuria. Kaikesta päätellen kreikkalaiset suhtautuivat muinoin viiniin mitä myötäsukaisemmin. Sitä pidettiin ravitsevana ja elähdyttävänä juomana, joka sopi naisille ja miehille sekä vanhoille ja nuorille yhtä lailla. Äärimmäistä änkyrää vierottiin, mutta Papakonstantinou ei löydä lähteistä mitään selkeitä rajoituksia lipittelylle ja kuppittelulle.

Siëppous ja juominkipersous yhdensivät yhteiskuntaa. Humala ei kuitenkaan liudentanut sosiaalisia eroja, kuten joku nuori Nietzsche vihjaili. Päinvastoin läträäminen näyttää olleen hierarkioita ilmentävää ja paikoin perin protokollanmukaista. Kaikki kyllä pämpäpäivät omiensa parissa. Vaikka yläluokat

imivät ja alaluokat lutkuttivat minkä kaksikäiseltä kallistelulta ja kippitelyltä kerkesivät, Papakonstantinou toteaa, ettei missään näy merkkejä väestön laajasta kroonisesta addiktoitumisesta. Ryyppäämisestä huolimatta vain harvoin kuvaillaan kännipäiden häiriökäyttäytymistä. Tutkija voi vain puhua sallivasta juomakulttuurista, jossa alkoholinkittausta katsottiin suopein silmin.

Aurinkoinen isä & tuikea isoisoisä

Petroskoilaisessa kulttuuri-lehdessä *Careliassa* (1/10) päätoimittaja Robert Kolomainen esseehti Stalinista. Läntisen sosialismin sijasta hirmuhallitsijan toimia luonnehtii ”itämainen despotia”. Tämänkin viiksekkään diktaattorin tekoja tulee muistaa ja kerrata karneina rikoksina. Kolomainen vain tiivistää oman synkän ennusteensa näin: ”Mitä pitemmän aikaa kuluu, sitä vähemmän tullaan kiinnittämään huomiota neuvostosivilisaation ja supervallan rakentamisen vaatimiin ihmisuhteihin. Historiaan jäävät vain suurteot ja sivilisaation suurenmoiset saavutukset. Kukapa muistelsi enää Aleksanteri Nevskin (1221–1263) ’yhteistointaa’ mongolivalloittajien kanssa ja hänen ’vakaata tahtoaan pitää Venäjää valloittajille kuuliaisena’, Pietari I:n [Suuren] valtiotekojen vaatimia suunnattomia ihmisuhteja, Eurooppaa kuohuttaneita sotapäällikkö Aleksandr Suvorovin kovia otteita sotavankien kohtelussa...”

Samassa numerossa Natalia Laitinen haastattelee Nikolai Slutševskia. Hän on Nikolai I:n pääministerinä toimineen ja sosialistivallankumouksellisten 1911 ampuman Pjotr Stolypinin lapsenlapsenlapsi. Venäjälle ulkomailta palannut Slutševski kehuu Karjalaa ja arvioi suurta emämaata: ”Keskitason virkakoneisto voi jarruttaa etenemistä. Näin oli tsaarin Venäjällä, näin oli neuvostoajana ja näin on nykyään – mikään ei ole muuttunut!”